

शब्दकोश

विपुलताय: खंयच्याय गजालीचो खूब व्हड प्रमाण.

तोखणाय: तोखणायेची अभिव्यक्ती वा योग्यतायेची पावती.

अनुकूलन: बदलत्या वातावरणांत तिगून उरपा खातीर सजीव वस्तू काळाप्रमाण थोडीशी बदलता.

उपरांतचें जिवीत: मरणा उपरांत सुरू जावपी जिवीत.

वाटप: खंयच्याय गजालींतल्यान दिवप वा वांटप.

उंचाय: दर्या थरासावन वस्तूची उंचाय.

प्राचीन: खूब पयलींच्या वा पयलींच्यान.

पुरातत्वशास्त्रज्ञ: थळांचें उत्खनन आनी भौतीक अवशेशांचें विश्लेशण करून मनशाच्या इतिहासाचो आनी प्रागैतिहासीकाचो अभ्यास करपी व्यक्ती.

तपस्वी: उंचेलें चैतन्य मेळोवपा खातीर कठोर आध्यात्मिक साधनेंत वांटो घेवपी मनीस.

अंतराळवीर: अंतराळयानांतल्यान भायल्या अवकाशांत प्रवास करपाचें प्रशिक्षण घेतिल्ली व्यक्ती.

आसक्ती: कोणा कडेन वा खंयच्याय गजाली कडेन संबंद दवरपाची अट, चड करून भावनेंतल्यान वा संवयेंतल्यान.

शुभाशुभ: अनुकूल वा नशीब हाडप; देखीक, 'शुभ सुरवात'.

हिमस्खलन: दोंगरा वयल्यान अचकीत झेल, बर्फ वा खडपां पडप, बर्फ वितळपाक लागता तेन्ना चड करून घडटा.

खाडी: दर्याचो एक रुंद इनलेट जंय भूंय भितरले वटेन घुंवता.

अजाप: घुस्पोवपी वा घुस्पागोंदळ करपी.

ज्वालाम्राही खनीज: तार वा डांबर सारको काळो, चिकट पदार्थ.

बंधन: बांदणी.

बुलडोजर: मुखार व्हड ब्लेड आशिल्लें जड वाहन जाका माती वा खडपां हालोवपाखातीर वापरता.

कार्डिनल दिशा: उदेंत, दक्षिण, अस्तंत आनी उत्तर अशे चार मुखेल दिक्केंतली एक.

कोरांतप: वस्तू, रचना तयार करपा खातीर कापप (कठीण साहित्य).

गीत: जायते फावट मोठ्यान; लयबद्ध आनी परत परत गावप.

चोक: गळ्याक आकुंचन आयिल्ल्यान वा आडखळ जाल्ल्यान वा हवेचो उणाव जाल्ल्यान स्वास घेवपाक खर त्रास जावप.

किरकोळ काम (कोर): एक नित्य काम, खास करून घरगुती काम.

किणकिणाट: तीक्ष्ण आवाज.

ढगफुटी: अचकीत हिंसक पावसाचें वादळ.

सहकार्य करप: खंयच्याय कार्यावळीचेर वा प्रकल्पाचेर संयुक्तपणान काम करप.

कोसळप: अकस्मात सकयल पडप.

यादस्तीक वावर: कोणाची वा खंयच्याय गजालीची याद दाखोवपा खातीर, चड करून सुवाळ्यांतल्यान, स्मरणोत्सव.

साम्यताय: खाशेलपणां वांटप, एकसारके आसप.

येवजण: खंयच्याय गजालीचें मानसीक प्रतिनिधित्व तयार करप, चिंतप.

जप्त करप: जेन्ना कांय प्राधिकरण कोणाची मालमत्ता जप्त करता.

संगम: दोन वा चड न्हंयांचो मेळपाचो थळ.

चेतना: जागृत जावपाचो गूण वा अवस्था, देखीक- स्वता भितर खंयचीय गजाल जागोवप.

संवर्धन: साधनसंपत्तीचो फालतू वापर आडावप.

नक्षत्र: आकाशांत वळखुपाक येवपी नमुनो तयार करपी ताऱ्यांचो पंगड.

संविधान: राश्ट्राची मुळावी तत्वां आनी कायदे सांगपी दस्तावेज.

सल्लामसलत: कोणा कडल्यान म्हायती वा सल्लो घेवप.

उपभोगप/ खावप: कितेंय खावप वा पिवप; वस्तू वा सेवा विकत घेवप.

संदर्भ: खंयच्याय घडणुकेची, विधानाची वा कल्पनेची फाटभूंय वा सेटिंग, जाचे बाबतींत ती पुरायपणान समजू येता.

अधिवेशन: खंयचीय गजाल सादारणपणान करप वा मान्य करपाची पद्दत.

पारंपरीक: अधिवेशनाचेर आदारीत वा ते प्रमाण.

गुन्यांवकार: ज्यूरी वा न्यायाधीशान जाचो गुन्यांव जाहीर केला असो.

सहकार: आपल्यो अर्थीक आनी समाजीक गरजो औपचारीक पद्दतीन पुराय करपाक स्वेच्छेन एकठांय येवपी लोकांचो पंगड.

ब्रह्मांड: संवसार वा विश्व ही एक सुव्यवस्थित आनी सुसंगत पद्दत.

(Crucial) म्हत्वाचे: खूब म्हत्वाचें.

लागवड करप: पिकाखातीर वा बागकामा खातीर जमीन वा खंयचीय सुवात तयार करप आनी वापरप.

डेरी: दूद एकठांय करून सांठोवन दवरपाची सुवात.

विकेंद्रीकरण: थळाव्या कार्यालयांक वा अधिकाऱ्यांक नियंत्रण दिवप.

समर्पित: खंयच्याय कामाक वा उद्देशाक समर्पित.

न्हयकार: उक्तेपणान प्रतिकार करप वा आज्ञा पाळपाक न्हयकार दिवप.

देवता: देव वा देवी.

मुद्दाम: जाणीवपूर्वक आनी मुद्दाम करप.

आनंददायक: खूब प्रसन्न करपी.

चित्रण: शब्दांतल्यान वा रेखांकन, चित्रकला आदी माध्यमांतल्यान प्रतिनिधित्व वा वर्णन करप.

उतरावळ: सकयल वचप वा देंवप.

नशीब: एका विशिश्ट मनशाक घडपाची गरज आशिल्ल्यो घडणुको, वा फुडाराच्या घडणुकांचेर नियंत्रण दवरपी शक्ती.

देवताय: सदचे पद्दतीन बदलप.

खणप: धर्तरेक खणून जमनींतल्यान किदेंय काडप.

वाद: मतभेद वा युक्तिवाद.

लास: अति चिंता वा दुख्ख.

वेगळें: व्हड प्रमाणांत विविधताय दाखयता.

अर्थीक क्षेत्रां: राश्ट्राच्या अर्थीक समृध्दीक आदार करपी कार्यावळींचे व्यापक गट.

निवारण करप: पुरायपणान काडप वा ताची सुटका करप. प्रतिश्टीतसमाज: समाजाचे उंचेले थर, जशे राज्यकर्ते, अधिकारी, प्रशासक आनी चड करून पाद्री.

अधिकार दिवप: कोणाकूय वा लोकांच्या गटाक कितेंय करपाचो अधिकार दिवप, समर्थ करप.

सशक्तीकरण: कोणाक वा लोकांच्या पंगडाक सशक्त करप.

चकमक: अनपेक्षितपणान कोणा कडेन वा खंयच्याय गजालीकडेन मेळप.

धोका: कोणाकूय वा खंयच्याय गजालीक धोक्यांत घालप.

अंमलबजावणी: गरजेन वा बळान (कितेंय) घडपाक कारणीभूत करप.

कोरांतप: फातर वा धातू ह्या सारक्या कांय कठीण पृश्टभागाचेर मजकूर वा नक्षी कापप वा कोरांतिल्लें आसप.

वाडोवप: खंयच्याय गजालीचो दर्जो, मोल वा व्याप्ती आनीक सुदारप.

गिरेस्त: ताचो दर्जो वा मोल सुदारप वा वाडोवप.

देवस्थान: खाशेल्या जाग्यार वा मजकूरांत खूब मानाची गजाल सांबाळून दवरप आदी.

महाकाव्य: सादारणपणान नायक आनी आदल्या काळांतल्या हेर व्हड व्यक्तींच्या साहसांचें वर्णन करपी एक लांब कविता.

विषुववृत्त: धर्तरेच्या पृश्टभागाचेर आशिल्ली एक काल्पनीक रेषा जी 0° अक्षवृत्ताचेर धांवता आनी धर्तरेची उत्तर आनी दक्षिण गोलार्धांत विभागणी करता.

युग: काळाचो एक वेगळो काळ.

झीज: सादारणपणान दर्या, वारो वा पावसाच्या क्रियेक लागून माती, खडप वा जमनीचें लुकसाण जाता.

उद्रेक: खंयच्याय गजालीचो अचकीत उद्रेक, सादारणपणान कितें तरी अवांचित वा गोंगाट.

मुखामळां: ज्या जाग्यार न्हंय दर्याक मेळटा.

उत्क्रांती: धर्तरेच्या इतिहासांत पयलींच्या रुपांतल्यान विंगड विंगड तरांचे सजीव ज्या प्रक्रियेवरवीं विकसीत जाल्यात.

खणकाम: खणून काडप.

उत्खनन करपी: पुरातत्वीय थळाचें उत्खनन करपी व्यक्ती; धर्तरी खणपी आनी हालोवपी एक व्हड यंत्र.

भोंवडे: एक ल्हान प्रवास वा यात्रा, खास करून फुरसतीचो उपक्रम म्हूण घेतिल्लो.

देखीक: उदाहरण दिवन स्पश्ट करप, वा ताचें उदाहरण जावप.

परिश्रम करप: शारिरीक वा मानसीक यत्न करप.

विस्तार: रुंद, अखंड वाठार.

शोशण: एखाद्याच्या कामाचो लाव घेवपा खातीर कोणाक अन्यायकारक वागणूक दिवपाची कृती वा वस्तुस्थिती.

अन्वेषण: खंयच्याय गजालीक सोदून काडपाची क्रिया.

निर्यात: एका देशांत तयार जावपी आनी दुसऱ्या देशांत विकपी वस्तू वा सेवा.

काडप: खंयचीय गजाल काडपाची क्रिया, खास करून यत्न वा बळ वापरून.

सुविधा: एखादी कृती वा प्रक्रिया सोंपी करप.

कारखानो: इमारत वा इमारतीचो गट जंय निमाणी उत्पादनां तयार करतात वा एकठांय दवरतात.

मोनजात: एका विशिष्ट प्रदेशाचें वा कालखंडाचें प्राणीजिवीत.

अनुकूल: कोणाचो वा खंयच्याय गजालीचो फायदो घेवपा योग्य

शुल्क: वेवसायीक सल्लो वा सेवेच्या बदल्यात केल्ली फारीकणी.

मुर्ती: एक मुर्ती, खास करून मनशाच्या रुपाची.

अर्थिक: पयशां कडेन संबंदीत.

तयार माल: उत्पादन प्रक्रिया पुराय केल्ल्यो वस्तू.

अचकीत हुंवार: अकस्मात थळावो हुंवार, चड करून ढगफुटीक लागून जावपी.

फुलां: विशिष्ट प्रदेशाचें वा काळखंडाचें वनस्पतीचें जिवीत.

लोकवेद: एका समाजाच्यो पिळग्यान पिळग्यो तोंडांतल्यान वचपी पारंपारीक समजुती, चालीरिती आनी काणयो.

तळ: दोंगर वा पर्वतरांगेच्या मुळसांत आशिल्लो सकयलो दोंगर.

सूत्ररूपान मांडप: पद्दतशीरपणान व्यक्त जावप वा तयारी करप.

तटबंदी: वस्ती वा शारा भोंवतणी आशिल्ली एक व्हड भिंत, सादारणपणान संरक्षणात्मक कामा खातीर.

जीवाश्म: मातयेच्या वा खडपांच्या थरांभितर पेट्रीफाइड स्वरुपांत सांबाळून दवरिल्ल्या वनस्पतींच्या वा प्राण्यांच्या भागांचे अवशेश वा छाप.

फोस्टर: खंयच्याय गजालीच्या विकासाक उर्बा दिवप.

नाजूक: सहज मोडपी वा इबाडपी.

चौकट: वेवस्था, संकल्पना वा मजकूर हांचे मुखार आशिल्ली मुळावी रचणूक.

फ्रँचायजी: संविधानीक हक्क वा विशेषाधिकार; वा विशिष्ट वेवसायीक कार्यावळी करपाक सक्षम करपी व्यक्ती वा गटाक दिल्लो अधिकार.

पुराय फुडें: पुरायपणान विकसीत वा प्रस्थापित.

मुळावें: खंयचीय गजाल जी खूब म्हत्वाची आसता आनी खंयच्याय गजालीचो आदार वा बुन्याद तयार करता.

पिळगी: सुमार एकाच वेळार जल्माक आयिल्ल्या आनी रावपी सगळ्या लोकांक, सामुहीकपणान मानले वता.

आनुवंशिकी: वनस्पती, प्राणी वा मनशांमदीं कांय खाशेलपणां कशीं एका पिळगेंतल्यान दुसरे पिळगेंत पावतात हाचो अभ्यास करपी जीवशास्त्राचो फांटो.

ग्लारिंग: बळिश्ट उजवाड दिवप वा परावर्तीत करप.

कृतज्ञता: उपकार मानपाचो गूण; दयाळपणाची तोखणाय.

हरितगृह शेती: पिकाचें उत्पादन सुदारपा खातीर काचेची वा प्लास्टीक रचणुके सारक्या नियंत्रीत वातावरणांत वनस्पत वाडप.

ग्रीनविच मीन टायम (जीएमटी): लंडनांतल्या ग्रीनविच हांगाच्या रॉयल ऑब्झर्व्हेटरींतलो सरासरी सौर वेळ संवसाराखातीर संदर्भ काळ म्हूण वापरतात.

ग्रेगोरियन कॅलेंडर: कॅलेंडर जाका आतां आंतरराष्ट्रीय पांवड्यार वापरतात.

आखात: दर्याचो एक भाग जाका लागीं लागीं जमनीन वेढला.

गारपिटी: पावसांत आकाशांतल्यान पडपी बर्फाचो ल्हानसो गोळो.

हॅमलेट: ल्हान वस्ती वा ल्हान गांव.

लास दिवप: अप्रिय वा वायट परिस्थिती निर्माण करप. सुसंगतपणान: सलोख्यान.

समरस: संघर्ष वा मतभेद नाशिल्ली अवस्था; खंयचेय परिस्थितीचो प्रसन्न करपी गूण.

पेखोवपी: दुयेंसां पयस करपाक वा बरे करपाक पारंपारीक पद्दतीचो उपेग करपी कोणूय.

कळप: कळप म्हळ्यार जनावरांचो व्हड गट; कळप करप म्हळ्यार अशा पंगडाक दवरप वा सांबाळप.

दायज: फाटल्या पिळग्यां कडल्यान चलत आयिल्ल्यो इतिहासीक इमारती आनी सांस्कृतीक परंपरा सारकिल्ल्यो मोलादीक वस्तू आनी गूण.

इतिहासकार: भूतकाळाचो अभ्यास करपी आनी बरोवपी व्यक्ती.

इतिहास: मनशाच्या भूतकाळाचो अभ्यास.

गृहिणी: घरकामा सयत घराची देखरेख करपी व्यक्ती.

भवन/संसद: अशी सभा जंय कायद्यांचेर चर्चा जाता वा संमत जाता.

अफाट: अत्यंत व्हड.

अंमलबजावणी: निर्णय वा येवजण चालीक लावपाची प्रक्रिया.

आयात: एका देशान हेर देशांतल्यान वस्तू विकत घेवप.

भारतीय प्रमाण वेळ (भाप्रवे): पुराय भारतांत पाळिल्लो अधिकृत वेळ, जो जी.एम.टी. परस 5 वरां 30 मिनटां पयलीं आसा.

घटक: एकंदरीत एक घटक; जायते फावट खंयचेय पदार्थ वा पदार्थ एकठांय करून विशिश्ट पदार्थ तयार करतात.

रावपी: विशिश्ट सुवातेर रावपी लोक.

शिलालेख : म्हळ्यार फातर वा धातू सारक्या साहित्याचेर बरयल्ले वा कोरांतिल्ले शब्द वा ग्रंथ.

परस्परावलंबन: दोन वा चड मनशांचें वा गजालींचें एकामेकांचेर आदारून रावप.

आंतरराश्ट्रीय तारीख ओळ: धर्तरेच्या पृश्ठभागाचेर सुमार 180° रेखांशाचेर आशिल्ली एक काल्पनीक रेख, जंय परंपरेन एक कॅलेंडर दीस हुंपल्यार जोडटात वा वजा करतात.

धांवडावप: खंयचीय गजाल वा कोणूय जाका लागून तुमकां भंय वा हुस्को जाता.

गुपीत कारस्थान: खंयच्याय गजाली विशीं आवड वा कुतूहल निर्माण करप.

आक्रमक: खंयच्याय देशांत वा प्रदेशांत जबरदस्तीन प्रवेश करपी व्यक्ती वा गट.

आमंत्रण: खंयच्याय श्रेश्ठ जिवाकडेन/ व्यक्तीलागीं आदाराची वा उपस्थितीची मागणी करप.

न्यायीक नदरेन: बऱ्या निवाड्यान वा अर्थान.

भूंयवर्णन: जमनीच्या एका वाठाराचीं सगळीं दिश्टी पडपी खाशेलपणां.

भूंय घसरणी: दोंगरा वयल्यान धर्तरेचो वा खडपाचो वस्तुमान अचकीत कोसळप.

लावा: ज्वालामुखींतल्यान भायर सरपी वितळिल्लो द्रव खडप वा थंड जाले उपरांत अशे तरेन तयार जाल्लो खडप.

शेळो: सादारणपणान खडपांक, वण्टींक वा झाडांक चिकटून रावपी वनस्पतीसारको जीव.

पशुधन: शेतांतलीं जनावरां जांका संपत्ती मानतात.

लॉजिस्टिक: गुंतागुंतीच्या ऑपरेशनाची सविस्तर संघटना आनी अंमलबजावणी.

प्रकट: कृती, घडणुको वा घडणुकांतल्यान स्पश्ट करप.

हातबरप: साल, कापड, ताडाचें पान वा कागद ह्या सारक्या कांय साहित्याचेर हातान बरयल्लो दस्तावेज.

मरीन: संबंदीत वा म्हासागरांत आनी दर्याकडेन मेळपी.

बाजार: एक अशी सुवात जंय लोक वस्तू आनी सेवांची देवाणघेवाण करतात.

अद्भुत: तीव्र अजाप वा आवड अणभवप.

थोडें /अपूर्ण: प्रमाणाचो वा गुणवत्तेचो उणाव.

यंत्रणा: यंत्राचो भाग, वा यंत्रांत एकठांय काम करपी भागांची पद्दत.

रेखांशाचो मेरिडियन: धर्तरेच्या पृश्ठभागाचेर उत्तर ध्रुवासावन दक्षिण ध्रुवामेरेन वचपी आनी धर्तरेच्या पृश्ठभागाचेर आशिल्लो एक बिंदू प्राईम मेरिडियनसावन कितलो उदेंत वा अस्तंतेक आसा हें दाखोवपी एक काल्पनीक अर्दवर्तुळ.

धातुशास्त्र: निसर्गांतल्यान धातू काडप, तांचें शुध्दीकरण वा संयोजन करपाचें तंत्र, तशेंच धातूंचो आनी तांच्या गुणधर्मांचो शास्त्रीय अभ्यास.

बारीकसाण: विस्ताराचेर व्हड लक्ष दाखोवप; खूब जतनाय घेवपी आनी नेमके.

मध्यस्थ: उत्पादकां कडल्यान वस्तू विकत घेवन गिरायकांक शुल्कान विकपी व्यक्ती.

स्थलांतर: लोक कांय काळ एके सुवातेर सावन दुसरे सुवातेर वतात.

मौद्रवीक: पयशे वा चलनाकडेन संबंदीत.

अर्थीक मोल: पयशांचे नदरेन मेजपाक मेळपी खंयच्याय गजालीचें मोल.

पयशांचें मोल: खंयच्याय वस्तूचेर लोक जें अर्थीक मोल दवरतात तें तांकां तातूंतल्यान मेळपी फायद्याच्या आदारान आसता.

भिक्षू: धर्मीक वा अध्यात्मीक वावराक समर्पित जीण जगपी समाजाचो वांटो जावपा खातीर, संवसारांतली जीण सोडून वचपी मनीस.

दोंगराळ रान: पर्वतीय वाठारांनी वाडपी रानांचो एक प्रकार.

मॉस: फुलां वा खरी मुळां नाशिल्ली ल्हान पाचवी वनस्पत, चड करून कुशीन सारक्या आवरणांत पातळटा.

ध्येयवाक्य: व्यक्ती, कुटूंब वा संस्थेची श्रद्धा वा आदर्श म्हूण वेंचून काडिल्लें ल्हान वाक्य वा वाकप्रचार.

आख्यान: घडणुको, अणभव वा परस्पर संवादाची कथा वा खातें, सादारणपणान संरचित स्वरुपांत सादर करतात.

देशी: विशिश्ट प्रदेशांत वा देशांत जल्माक आयिल्ली आनी अजूनय थंय रावपी व्यक्ती.

नेव्हिगेट: जहाज, विमान आदी गजालींक एका जाग्यावयल्यान दुसऱ्या जाग्यार व्हरपाची क्रिया वा एका जाग्यावयल्यान दुसऱ्या जाग्यार वचपाचो मार्ग सोदपाचें शास्त्र.

नौकानयन: नेव्हिगेट करपाची कृती.

नाममाल: फकत नांवांनी.

उत्तर ध्रुव: उत्तर गोलाधर्मांतलो तो बिंदू जंय धर्तरेचो घुंवपाचो अक्ष धर्तरेच्या पृश्ठभागाक मेळटा, जो 90° उत्तर आसा.

अणुकुळ: आवय-बापूय (वा एक कोणूय) आनी तांच्या भुरग्यांचो आस्पाव आशिल्लें कुटुंब, पूण काकी, काका, आजी-आजोबा आदींचो आस्पाव नाशिल्लें कुटुंब.

असंख्य: संख्येन व्हड; कितलेशेच.

जोगीण: भिक्षुची स्त्री समतुल्य.

ऑफशूट दुस-या खंयच्याय गजालींतल्यान उदरगत जावपी गजाल.

बागायती: फळझाडांनी लायिल्ल्या जमनीचो बंदिस्त कुडको.

देखीक: खंयच्याय मनशाचेर वा व्यक्तीचेर आनी तांच्या कामाचेर देखरेख दवरप.

अक्षांशाचीं समांतरां: विषुववृत्ताक समांतर उदेंतेकडल्यान अस्तंतेवटेन वचपी धर्तरेच्या पृष्ठभागाचेर आशिल्ल्यो काल्पनीक रेशा आनी धर्तरेच्या पृष्ठभागावयलो एक बिंदू विषुववृत्तापसून कितलो उत्तर वा दक्षिण आसा हें दाखयता.

पॅराफ्रेज: बरयल्ल्या वा उलोवपाच्या गजालीचो अर्थ व्यक्त करप, पूण वेगवेगळे शब्द वापरप, खास करून चड स्पश्टताय मेळोवपा खातीर वा सारांश दिवपा खातीर.

पाश्चरायज्ञेशन: हानीकारक जिवाणू मारपाखातीर विशिश्ट तापमानाक गरम करून द्रूद सांबाळून दवरपाची प्रक्रिया.

प्रकारांत फारीकणी: केल्ल्या कामा खातीर मेळिल्ली बिगर रोख फारीकणी.

अणभव: खंयच्याय गजालीची वा कोणाची जाणविकाय आसप.

बोधगम्य: तें पळोवंक मेळटा, आयकूंक मेळटा, जाणवता, चाखता, वास येता वा कशें तरी लक्षांत येता.

दृश्टीकोण: खंयच्याय विशयाचेर तुमी पळोवपाची वा विचार करपाची पद्दत.

रंगद्रव्य: खंयचीय गजाल तातूंत आसल्यार वा तातूंत जोडल्यार विशिश्ट रंग दिवपी पदार्थ.

तियात्रीस्त: धर्मीक कारणांक लागून पविल सुवातेर प्रवास करपी व्यक्ती.

पिच इन: कितेंय योगदान दिवन हस्तक्षेप करप.

पावस पडप: वातावरणांतलें उदक खंयच्याय स्वरूपांत जमनींत पावता – पावस, बर्फ आनी गारपीट हे पावसाचे सगळ्यांत चड प्रमाणांत प्रकार आसात.

नेमकेपणान: अभिव्यक्ती वा तपशीलाच्या अचूकतायेन चिन्हांकित केल्लें.

मुखेल मेरिडियन: 0° चेर नेमिल्ल्या रेखांशाचो मेरिडियन, जो इंग्लंडांतल्या ग्रीनविचांतल्यान वता.

प्रमाण: एकूणच तुळेंत विचारांत घेतिल्लो भाग, वांटो वा आंकडो.

समृद्धी: समृद्ध जावपाची अवस्था.

समृध्द: संपत्ती आनी यश आसप वा हाडप.

दाळ: पिकांचो एक वर्ग जातूंत सोयाबीन, वाटाणे, मसूर (दाळ) हांचो आस्पाव जाता.

किरणोत्सर्ग: किरणांच्या वा तरंगांच्या रुपान (ऊर्जा, चड करून उजवाड वा उश्णताय) उत्सर्जन करप.

नियमन करप: नेम आनी कायदे हांच्या माध्यमांतल्यान नियंत्रण दवरप.

सुटका: फातर, लांकूड, सिरेमिक आदी फातरांचें आसूं येता अशा पॅनेलाच्या पृष्ठभागासावन उबें रावपी रचना.

नितळसाण: कितेंय (जशें की इमारत) परत नवें करप.

नामनेचो: जायत्या जाणांक खबर वा उलोवप; फामाद.

जलाशय: उदका पुरवणेचो स्त्रोत म्हूण वापरिल्लें व्हड सैमीक वा कृत्रीम तळें.

लवचीकता: आव्हांनां आनी अडचणींक तोंड दिवपाची, तांकां जुळोवन घेवपाची वा तांचेर मात करपाची तांक.

संकल्प: थारावप वा ताचेर उपाय काडप.

किरकोळः. निमाण्या गिरायकाक वापरपा खातीर उण्या प्रमाणांत वस्तूंची विक्री.

श्रध्दाः. कोणा कडेन वा खंयच्याय गजाली विशीं खोल आदर.

रॉबः व्यक्ती वा जाग्या कडल्यान बेकायदेशीरपणान मालमत्ता घेवप.

गोलाकार : सोप्या आंकड्याचो अदमास.

पगारः. नियोक्ता सादारणपणान कर्मचाऱ्याक म्हयन्याक दिता ती निश्चीत नेमान फारीकणी.

विद्वानः. अभ्यासाच्या एका विशिश्ट फांट्यांतलो तज्ञ.

जळोवपः. खूब गरम.

दर्याचो थरः. म्हासागरांच्या पृश्ठभागाचो सरासरी पांवडो, जाका 'सरासरी दर्याची पातळी' अशेंय म्हण्टात.

दर्याः. खाऱ्या उदकाचो एक व्हड सांठो जो म्हासागरा परस ल्हान आसता आनी अंशतः वा पुरायपणान ला भोंवतणी आसतानडी.

माध्यमीक क्षेत्रः. मुळाव्या क्षेत्रांतल्यान मेळिल्ल्या कच्च्या मालाचेर विक्री वा वापरा खातीर उत्पादनांत प्रक्रिया करपाचो आसपाव आशिल्ल्या कार्यावळींचो गट.

साधकः. ह्या संवसारांतल्या सत्यांचो सोद घेवपी ऋषी, योगी, तत्वज्ञ वा बुदवंत.

वेगळेपणः. कोणाकूय (वा लोकांचो गट) वा हेरांक वेगळें दवरपाची कृती वा अवस्था.

वसणूकः. ज्या जाग्यार लोक समाजाची थापणूक करतात.

देवस्थानः. एक पवित्र सुवात वा थळ.

इतिहासाचो स्त्रोतः. खंयचीय सुवात, व्यक्ती, मजकूर वा वस्तू जातूंतल्यान आमी खंयच्याय फाटल्या घडणुकेची

वा काळाची म्हायती एकठांय करतात.

दक्षिण ध्रुवः. दक्षिण गोलाधातलो तो बिंदू जंय धर्तरेचो घुंवपाचो अक्ष धर्तरेच्या पृश्ठभागाक मेळटा, तो 90° से.

प्रजातीः. सारकीं खाशेलपणां आशिल्ल्या आनी एकामेकांकडेन प्रजनन करपी लागींच्यान संबंदीत आशिल्ल्या जिवांचो पंगड.

प्रेक्षणीय : नाट्यमय आनी दोळे दिपकावपी पद्दतीन सुंदर.

आध्यात्मिकः. आत्म्यापरस व्हड खंयच्याय गजालीकडेन संबंदीत, जशें की आत्मो वा आत्मो (संस्कृत आनी जायत्या भारतीय भाशांनी आत्मन).

अध्यात्मः. आमच्या सद्याच्या व्यक्तिमत्वाच्या पयलीं खोल वा उंचेल्या आयामाचो सोद घेवप, वा मेळोवप.

मानक वेळ क्षेत्रः. सादारणपणान 15° रेखांश रुंद आशिल्लो झोन, जो फुडल्या वेळ क्षेत्रा परस एका वराच्या वेळाच्या फरकाक अनुरूप आसता.

राज्यशिल्पः. राज्यवेव्हाराचें वेवस्थापना.

वाठारः. वेगान वाडप वा देंवप.

खळखळपः. उमळशीक वा खर भावना निर्माण करप.

उपखंडः. खंडाचो एक व्हड वेगळो भाग.

बुडोवपः. कारण (कितेंय) उदका खाला वचप.

दर्यादेगः. अकस्मात बळिश्ट फुडें वा वयर सरपी हालचाल, देखीक- गर्देन वा भरती सारक्या सैमीक शक्तीन.

कृत्मीमः. सैमीक न्हय; कृत्मीम.

गच्चीची शेतीः. दोंगराळ दोंगुल्ल्यांत कापिल्ल्या जमनीच्या पायऱ्यांचेर लागवड.

भूंयः. जमनीचो एक तुरो वा वाठार, ताच्या भौतीक खाशेलपणाचे नदरेंतल्यान.

भूंयः. धतरेचेर वा संबंदीत.

तृतीयक क्षेत्रः. येरादारी, बँकींग आदी सारकिल्या मुळाव्या आनी माध्यमीक दोनूय क्षेत्रांक पूरक आशिल्ल्या सेवांची तजवीज करपी कार्यावळींचो गट.

साक्षः. खंयच्याय गजालीचो पुरावो वा पुरावो.

रुपांतरः. रुप, स्वरूप वा स्वरूप हातूंत लक्षणीय बदल करप.

तृतीयपंथीयः. जो एका लिंगाची व्यक्ती म्हूण जल्माक येता पूण दुसऱ्या लिंगाच्या मनशाच्या अणभवांक चड संबंद दवरता.

प्रसारणः. खंयचीय गजाल एका मनशाकडल्यान वा जाग्यार दुस-या मनशाक दिवप.

उपन्हंयः. व्हडल्या न्हंयेंत (वा तळ्यांत) व्हांवपी न्हंय.

अधोरेखीतः खंयच्याय गजाली सकयल पडून वा स्थित आसप.

वंचीतः. समाजांतल्या भोवसंख्य लोकां सारको जिणेचो दर्जो वा हक्क उपभोगूंक ना.

नितळसाणः गुळगुळीत वयर सकयल वचून हालचाल करप.

युनेस्कोः शिक्षण, विज्ञान आनी संस्कृतायेच्या माध्यमांतल्यान लोक आनी राष्ट्रां मदीं संवादाक चालना दिवपी 'युनायटेड नेशन्स शैक्षणिक, शास्त्रीय आनी सांस्कृतीक संघटना' असो हाचो अर्थ जाता.

नाशिल्लें : टांके नासप; अशिवण.

उदरगतः. खंयच्याय गजालीच्या पांवड्यार वाड; सुदारणा.

नागरीकरणः. ज्या प्रक्रियेवरवीं शारां आनी शारां तयार जातात.

देगणः. दोंगुल्ल्यो वा पर्वतांमदलो सकयलो वाठार, चड करून तातूंतल्यान न्हंय वा झरी व्हांवता.

विविधतायः. खंयचेय गजालीचें वेगळें वा वेगळें रूप वा आवृत्ती.

वित्तलः. सामकें गरजेचें; गरजेचें.

स्वेच्छाः. स्वताचे मर्जीन वावरप.

मजुरीः. नियोक्त्यान कामगाराक विशिश्ट काळा खातीर केल्ली फारीकणी.

गोदामः. उत्पादनां विकचे पयलीं, वापरचे पयलीं वा भाड्यान दिवचे पयलीं सांठोवन दवरपा खातीर वापरतात ती व्हड इमारत.

संपत्तीः. मोलादीक वस्तूंची भरसण.

विणकामः. सूताचे धागे इंटरलेस करून कापड तयार करप.

कल्याणः. भलायकी, समृद्धी आनी कल्याण.

व्यापकः. व्हड वाठारांत वा लोकांचेर मेळ्ळो वा वांटलो.

विश्वदृश्टीः. संवसार, ताची उत्पत्ती वा कार्यप्रणाली हांचे विशीं एक खाशेलो दृश्टीकोन वा समज.

टिपः ह्या शब्दकोशांतल्यो व्याख्या ग्रेड आनी विशिश्ट संदर्भ मतींत घेवन सोपी केल्यात जातूंत व्याख्या केल्ले शब्द ह्या पाठ्यपुस्तकांत वापरल्यात.

भायल्या स्त्रोतांतल्यान प्रतिमा आनी नकाशे

एनसीईआरटी सकयल दिल्ल्या संस्था आनी व्यक्तींनी तांची प्रतिमा वापरपाक परवानगी दिल्या खातीर उपकार मानता:

1. संघटना आनी व्यक्ती

- आकृती 1.6 – पान 19, सौजन्य सर्वे ऑफ इंडिया
- आकृती 2.1 – पान 27, सौजन्य <https://www.lroc.asu.edu/images/940>, नासा/जीएसएफसी/अॅरिझोना स्टेट युनिव्हर्सिटी.
- पान 28 – भारतीय नौसेनेचें प्रतीक, सौजन्यान भारतीय नौदळाचें
- आकृती 2.4 – पान 33, सौजन्य सर्वेक्षण ऑफ इंडिया
- आकृती 3.9 – पान 54, सौजन्य नासा
- चाप 4 – पान 59, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:India_national_museum_01.jpg हाचेवयल्यान रुपांतरीत
- आकृती 4.1 – पान 60, विकिमीडिया कॉमन्सांतल्यान रुपांतरीत केल्लें https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Timeline_evolution_of_life.svg
- पान 69 – सगळीं चित्रां, सौजन्य राष्ट्रीय संग्रहालय
- आकृती 5.1 – पान 75, सौजन्य राष्ट्रीय संग्रहालय
- आकृती 5.2 – पान 76, प्रा. व्ही. एन. प्रभाकर हांच्या सौजन्यान
- आकृती 5.3 – पान 77, प्रा. व्ही. एन. प्रभाकर हांच्या सौजन्यान
- आकृती 5.4 – पान 79, प्रा. व्ही. एन. प्रभाकर हांच्या सौजन्यान
- आकृती 5.5 – पान 82, स्त्रोत: भारताच्या मूळ संविधानाचें पुनर्मुद्रण, संस्कृती मंत्रालय, भारत सरकार, 2000
- पान 83 – झुआनझांगची प्रतिमा, स्त्रोत: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Xuanzang_w.jpg
- आकृती 6.1 – पान 85, सौजन्य डॉ आर एस बिश्ट आनी एएसआय
- आकृती 6.3 – पान 88 आनी 89, प्रा.
- आकृती 6.4 – पान 92, सौजन्य एएसआय आनी https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kalibangan_2_Main_street.jpg
- आकृती 6.5 – पान 92, सौजन्य डॉ. आर. एस. बिश्ट आनी एएसआय
- आकृती 6.7 – पान 94, सौजन्य मिशेल डॅनिनो
- आकृती 6.8 – पान 95, सौजन्य मिशेल दानिनो
- आकृती 6.9 – पान 96, सौजन्य एएसआय
- आकृती 6.10 – पान 98, स्त्रोत https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Indus_Valley_Civilization_carnelian_beads_excavated_in_Susa.jpg
- आकृती 6.11 आनी 6.12 – पान 98, सौजन्य डॉ डेनीस फ्रेनेझ
- आकृती 6.13-1 – पान 99, सौजन्य राष्ट्रीय संग्रहालय https://museumsofindia.gov.in/repository/record/nat_del-180-9-8919
- आकृती 6.13-2 आनी 6.13-3 – पान 99, सौजन्य एएसआय
- आकृती 6.14-1, 6.14-2, 6.14-3, 6.14-4, 6.14-5 – पान 100, सौजन्य डॉ. आर. एस. बिश्ट आनी एएसआय
- आकृती 6.14-6 – पान 100, सौजन्य प्रा व्ही. एन. प्रभाकर आनी एएसआय
- आकृती 6.15-1 – पान 101, स्त्रोत: https://en.wikipedia.org/wiki/Priest-King_%28sculpture%29#/media/File:Mohenjo-daro_Priesterk%C3%B6nig.jpg, नॅशनल म्युझियम, कराची, पाकिस्तान हांगा प्रदर्शांत

- आकृती 6.15-2, 6.15-4, 6.15-5 – पान 101, सौजन्य राष्ट्रीय संग्रहालय
- आकृती 6.15-3, 6.15-6 – पान 101, सौजन्य एएसआय
- एक ऋषी (हंपी, कर्नाटकांतलो) – पान 105, सौजन्य मिशेल दानिनो
- बुध्द (भूतानांतल्यान) – पान 105, सौजन्य मिशेल डॅनिनो
- महावीर (बिहारांतलो) – पान 105, स्रोत: विकिपीडिया: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bhagwan_Mahaveer.jpg
- बुध्दाची शिकवण दाखोवपी एक फातराचें पॅनल – पान 114, सौजन्य राष्ट्रीय संग्रहालय आनी https://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_Buddha_teaching_Kushan_period_National_Museum_Delhi_2004.jpg
- महावीराचें एक पारंपारीक चित्र – पान 115, सौजन्य <https://garystockbridge617.getarchive.net/media/mahvra-ecb11c>
- माकड-राजाची कथा दाखोवपी एक पाशाणी फलक (मध्य प्रदेशांतल्या भरहूत हांगा) – पान 117, सौजन्य https://commons.wikimedia.org/wiki/file:Mahakapi_horoscope_in_varhut.jpg
- नवी दिल्लीच्या एका जैन देवळांतलें चित्र – पान 118, सौजन्य <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/db/Ahinsa.jpg>
- एलोरा (महाराष्ट्र) हांगा खडपांत कापिल्ल्या लेण्यां – पान 119, सौजन्य मिशेल डॅनिनो
- तमिळनाडूंतल्या निलगिरींतलो एक तोडा आदिवासी – पान 121, सौजन्य डॉ तरुण छाब्रा
- जालीसाची प्रतिमा – पान 125, सौजन्य मिशेल दानिनो
- आकृती 8.2 – पान 128, सौजन्य एएसआय
- आकृती 8.4 – पान 130 आनी 131, सौजन्य श्री के. मरुथाचलम
- आकृती 8.6 – पान 134, सौजन्य राष्ट्रीय संग्रहालय
- आकृती 8.7 – पान 135, सौजन्य डॉ. एम. अमिरथलिंगम आनी सी. पी. आर. पर्यावरण शिक्षण केंद्र, चेन्नय
- हलमा परंपरा – सगळ्यो प्रतिमा – पान 145, सौजन्य शिवगंगा, झाबुआ, मध्य प्रदेश
- डॉ. एपीजे अब्दुल कलाम – पान 158, स्रोत: https://en.wikipedia.org/wiki/A._P._J._Abdul_Kalam
- अनुकरणीय सरपंच- ज्ञानेश्वर कांबळे – पान 166, सौजन्य इंडियन एक्सप्रेस
- अनुकरणीय सरपंच- वंदना बहादूर मैदा – पान 166, सौजन्य हिंदुस्तान टायम्स
- अनुकरणीय सरपंच- पोपटराव बागुजी सत्ता – पान 166, सौजन्य पोपटराव बागुजी सत्ता
- आकृती 12.1 – पान 174, सौजन्य <https://www.flickr.com/photos/anappaiah/3033906173> (CC BY-SA 2.0)
- आकृती 12.3 – पान 177, स्रोत https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ripon_Building_panorama.jpg
- आकृती 12.4 सीआरएम — उजो पालोवपी सेवा – पान 178, स्रोत <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:MFDFiretruckold.JPG>
- अध्याय 14, कोलाज - उदका पुरवण – पान 197, स्रोत https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Brass_water_tap.jpg
- पान 203 ते 205 वयलीं सगळीं चित्रां अमूलाच्या सौजन्यान

2. dreamstime.com कडल्यान रॉयल्टी मुक्त स्टॉक

- प्रिलिम पान xx
- प्रस्तावना, पान २ आनी ३
- अध्याय १, प्रास्ताविक प्रतिमा, पान ७
- प्रकरण 2, ओशन लायफाचेर कोलाज भितर सगळीं छायाचित्रां, पान 30
- अध्याय 3, आकृती 3.2 तली सगळीं प्रतिमा – पान 44; 3.4 – पान 47; ३.६ – पान ५०

- अध्याय ३, आकृती ३.३ – पान ४५, ३.५ – पान ४८, ३.७ – पान ५२, ३.१० – पान ५६
- अध्याय ४, आकृती ४.१ – पान ६२-६३ हातूंत कालरेखां भितरल्यो ल्हान प्रतिमा
- अध्याय ५, प्रास्ताविक प्रतिमा – पान ७५
- प्रकरण ६, कालरेशे भितरल्यो ल्हान प्रतिमा आकृती ६.२ – पान ८७, आकृती ६.६ – पान ९३
- अध्याय ७, बुध्दाची प्रतिमा – पान ११३, वारली चिलकला – पान १२१, वडाचें झाड – पान १२४
- अध्याय ८, आकृती ८.३ – पान १२९
- प्रकरण १२, आकृती १२.४ (उदक शुल्क, घन कोयर वेवस्थापना, वेवसाय, सांठोवप, वेपार परवाने, उदकाचो टँकर, मोडतोड निकासी, झाडां कापप आनी झाडां येरादारी आनी भौशीक शौचालय) – पान १७८
- अध्याय १३, सुवर्णमंदीरांत भक्तांक आनी लंगराक प्रसाद वांटप – पान १९२
- अध्याय १४, कोलाज - शेती, बांदकाम, भलायकी, खण, नुस्तेमारी, सौर उर्जा, वीज उत्पादन – पान १९७; खणकाम, नुस्तेमारी (नुस्तेमारी), रान, गोरवां पोसप – पान १९८; ट्री पोस्टर इमेज – पान २०७

3. freepik.com कडल्यान रॉयल्टी फुकट स्टॉक

- प्रकरण १२, आकृती १२.४ (लग्न दाखलो, वेगवेगळे परवाने, कागाळी, उदक टँकर, सभाघर, मोबायल टॉयलेट, अॅम्ब्युलन्स) – पान १७८
- अध्याय १४, कोलाज - वेपार आनी रसद, दळणवळण, येरादारी – पान १९७

4. एआय जनरेट केल्ल्यो प्रतिमा

- अध्याय ३, प्रास्ताविक पान – पान ४१
- अध्याय ४, आकृती ४.२.१, ४.२.२, ४.२.३, आकृती ४.२.४ – पान ६१
- अध्याय १०, १०.१ – दोनूय प्रतिमा – पान १५१
- अध्याय ११, प्रास्ताविक प्रतिमा – पान १६३
- अध्याय १२, सगळीं प्रतिमा – पान १६३
- अध्याय १२, आकृती १२.४ (मालमत्ता कर) – पान १७८
- अध्याय १३, सगळ्यो प्रतिमा – पान १८६-१८७, स्वच्छ भारत, वन महोत्सव – पान १९२
- अध्याय १४, प्रास्ताविक प्रतिमा – पान १९५, कोलाज - उत्पादन, गोरवां पोसप, बँकींग, रान – पान १९७, हरितगृह शेती – पान १९८, ऑटोमोबाईल फॅक्टरी, कापड कारखानो – पान १९९, फार्मास्युटिकल फॅक्टरी. फर्निचर उत्पादन एकक – पान २००, सॉफ्टवेअर विकास, रेस्टॉरंट सेवा – पान २०१, विमानतळांचेर सेवा, किरकोळ दुकानां – पान २०२

नोंदी: (१) "एएसआय" म्हळ्यार भारतीय पुरातत्व सर्वेक्षण; (२) सगले इंटरनेट लिंक्स जून २०२४ त प्रवेश केल्ले प्रमाण आसात.